

Економіка та управління підприємствами
ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА
FINANCIAL SUSTAINABILITY OF THE ENTERPRISE

Клочко Т. А.,
к.е.н., ст. викладач кафедри економіки
Сумського національного аграрного університету

Klochko Tatiana,
Candidate of Economic Sciences,
Art. Lecturer, Department of Economics
Sumy National Agrarian University

АНОТАЦІЯ. Розглянуто фінансову стійкість підприємства з двох позицій: внутрішньої та зовнішньої. Внутрішня стійкість визначається матеріально-речовою та вартісною структурою виробництва. Зовнішня стійкість досягається діючою ринковою економікою в масштабах усієї країни. Визначені фактори зовнішнього і внутрішнього характеру. Підтверджено, що вищою формою фінансової стійкості підприємства вважається здатність розвиватися в умовах мінливої інфляційної середи; у випадку, коли воно може мати достатню суму власних і залучених коштів, бути кредитоспроможним. Підтримано ствердження, що важливою умовою фінансової стійкості є отримання підприємством прибутку. Встановлено, що існуюча інформативність річної фінансової звітності на основі прийнятих в даний час бухгалтерських форм обліку, що використовується в якості інформаційної бази для проведення аналізу та оцінки фінансової стійкості та фінансової спроможності підприємств є недостатньою.

Ключові слова: фінансова стійкість, підприємство, фінансові показники, звітність.

АННОТАЦИЯ. Рассмотрено финансовую устойчивость предприятия, учитывая две позиции: внутреннюю и внешнюю. Внутренний аспект устойчивости формируется через материально-вещественную и стоимостную структуру производства. Внешняя устойчивость находится в прямой зависимости от действия рыночной экономики в государственных пределах. Определены факторы внешнего и внутреннего характера. Подтверждено, что целесообразно считать готовность и возможность предприятия успешно функционировать в нестабильной инфляционной среде, а также период времени, когда оно может оперировать достаточной суммой собственных и привлеченных средств, являться кредитоспособным, максимальным проявлением его финансовой устойчивости. Поддержано утверждение, что важным условием финансовой устойчивости является получение предприятием прибыли. Установлено, что существующая наполненность годовой финансовой отчетности, которую формируют принятые на сегодняшний день бухгалтерские формы учета, используется как информационная база для анализа и оценивания финансовой устойчивости и финансовой состоятельности предприятий, есть недостаточной.

Ключевые слова: финансовая устойчивость, предприятие, финансовые показатели, отчетность.

ANNOTATION. The financial stability of the enterprise is considered, taking into account two positions: internal and external. The internal aspect of sustainability is formed through the material and material and cost structure of production. External sustainability is directly dependent on the action of a market economy within national boundaries. The factors of external and internal nature are determined. It has been confirmed that it is advisable to consider the readiness and ability of the company to function successfully in an unstable inflationary environment, as well as the period of time when it can operate with a sufficient amount of its own and borrowed funds, be creditworthy, the maximum manifestation of its financial stability. Relevant is the understanding of the ways to achieve financial stability of enterprises in modern

conditions; definition of a system of criteria and indicators by which it can be measured; the identification of factors that have an impact on it, such as inflation, which leads to the destabilization of the economy as a whole and distorts the results of the assessment of financial and production activities. Classified financial stability by groups.

The statement that an important condition for financial stability is the receipt of profit supports it by the enterprise. It has been established that the existing fullness of the annual financial statements, which are formed by the accounting forms adopted today, is used as an information base for the analysis and assessment of the financial stability and financial viability of enterprises, is insufficient.

It is practically confirmed that in the presence of the fact of inflation, the prevailing ratio of receivables and payables weakens / strengthens the financial position and stability of the enterprise.

In the calculations, it is advisable to use the methodology for assessing financial stability, taking into account both absolute indicators and financial ratios. I received support from the thesis that a weakened financial condition is more likely to entail bankruptcy and a sale of the enterprise. However, it is also true that the surplus of financial resources is also a negative phenomenon, as it slows down and does not contribute to the development of production due to additional costs and the availability of reserves.

Keywords: financial stability, enterprise, financial indicators, reporting.

Постановка проблеми. Стратегічною метою будь-якого підприємства є забезпечення своєї фінансової стійкості в ринкових умовах, тобто в нестабільному економічному середовищі. Ця мета формує одне з важливих питань соціально-економічного розвитку держави у цілому та у т.ч. певних територій: діяльність підприємств і організацій забезпечує добробут регіонів країни. Позитивний фінансовий стан підприємств сприяє наповненню загальнодержавних, регіональних і місцевих бюджетів: зміцнення і досягнення

стійкості фінансового стану підприємств дозволяє більш повною мірою задовольнити соціальні, культурні та інші потреби населення.

Подолання кризової ситуації в країні не може бути досягнуто без фінансової стабілізації в суспільстві, основою якої є фінансова стійкість господарюючих суб'єктів. Тому актуальним залишається визначення фінансової стійкості підприємств на сучасному етапі; критеріїв і системи показників, що її вимірюють; факторів, що на неї впливають, в тому числі інфляції, яка дестабілізує економіку в цілому і спотворює основи для оцінки результатів фінансово-виробничої діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми фінансової стійкості підприємств в умовах сьогодення в різних аспектах розглядалися в наукових публікаціях Базилінської О.Я., Бланк І.А., Бикової О.В., Негашева Є.В., Партіна Г.О., Савицької Г.В., Фролової Т.О., Шеремета А.Д., Яцюка М.О. та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми: на сьогоднішній день не розроблена конкретна методика оцінки фінансової стійкості підприємства. Проблема аналізу фінансової стійкості полягає в тому, що основним інформаційним джерелом для проведення аналізу є тільки бухгалтерська звітність, тому динамічна оцінка роботи підприємства часом підміняється статистичною оцінкою. В результаті весь аналіз зводиться до розрахунку абсолютних і відносних показників за даними бухгалтерського балансу.

Формулювання цілей статті: поглиблення теоретичного пізнання соціально-економічної сутності фінансової стійкості суб'єкта господарювання; систематизація факторів, що мають визначальний вплив на розробку і реалізацію фінансової політики підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «стійкість» і «стабільність» потребує розмежування: дефініція «стійкість» трактується як моментна (негайна) характеристика стану, положення господарюючої системи, що досліджується; вона висвітлює міцність стану підприємства на конкретний момент часу (певну дату).

Дефініція «стабільний розвиток (стабільність)» характеризує динамічні процеси: зміни (рух) господарюючої системи за (або на) певний період часу. Отже, поняття «стабільність розвитку» вказує на сталість стійкості підприємства на кожну мить минулого або майбутнього періоду. Це дозволяє подолати смислове протиріччя терміну «сталий розвиток».

У відомих визначеннях поняття «фінансова стійкість» (Г.В. Савицька, М.О. Яценюк та ін.), не беручи до уваги деяку їх схожість, акцент зроблений на різних аспектах (збалансованості фінансів підприємства, його здатності тривалий час розраховуватися за зобов'язаннями, забезпеченні подальшого розвитку при збереженні платоспроможності і ліквідності, стабільності), які відображають, хоча і пов'язані, але різні сторони фінансової діяльності підприємства - величину і структуру фінансових ресурсів, часовий чинник, здатність платити по боргах [6, 9].

Це підтверджує, що до теперішнього часу відсутнє загальноприйняте визначення поняття «фінансова стійкість підприємства».

Класифікація фінансової стійкості представлена в таблиці 1.

Таблиця 1. - Класифікація фінансової стійкості підприємства

За характером виникнення			
Абсолютна - передбачає стійкість, реально отриману в поточному періоді при відсутності інших умов.		Нормативна - закладена в фінансовому плані підприємства на рік	
За способами управління			
Консервативна - властива підприємствам з обережною фінансовою політикою	Прогресивна - характерна для підприємства, що активно використовує позиковий капітал	Активна стійкість - спрямована на підвищення фінансових результатів діяльності підприємства та виконання завдань довгострокового розвитку	Пасивна стійкість - характерна при вирішенні спільних завдань, що не розглядає значного втручання в процес виробництва

[2]

Дослідження фінансової стійкості як синтетичної категорії, що виражає сукупну дію факторів ліквідності, платоспроможності, ділової активності та ефективності фінансово-виробничої діяльності суб'єкта господарювання з урахуванням внутрішніх і зовнішніх умов ринкової економіки вимагає обґрунтованого аналізу діяльності підприємства.

Недостатня фінансова стійкість може призвести до неплатоспроможності підприємств, затримки виконання ними операцій, що впливають з поточної господарської та інвестиційної діяльності. Слабке фінансове становище найчастіше стає причиною банкрутства і розпродажу підприємств. Але ж і надмірність фінансових ресурсів також шкідливе, обтяжує розвиток підприємств зайвими витратами і резервами.

Підприємство виступає одночасно і суб'єктом, і об'єктом ринкових відносин, володіючи різними можливостями впливати на динаміку певних факторів, найбільш суттєвими серед яких є внутрішні і зовнішні.

Внутрішні чинники безпосередньо залежать від ступеня управління діяльністю підприємства, другі є зовнішніми по відношенню до нього, їх зміна не завжди підвладна волі підприємства [1].

До зовнішніх факторів фінансової неспроможності та неплатоспроможності відносяться перш за все економічні (зростання цін, загальний спад виробництва, криза неплатежів, банкрутство боржників), політичні (політична нестабільність суспільства; недосконалість законодавства в галузі господарського права, включаючи оподаткування; умови експорту і імпорту), а також рівень розвитку науки і техніки (старіння технологій; недостатність капітальних вкладень в наукомістке виробництво; незадовільний хід конверсії).

Фінансова стійкість як сукупність економічних відносин є об'єктом різних економічних вигод і в силу цього вимагає поєднання інтересів, з одного боку, агентів зовнішнього середовища (кредитори, партнери, податкові органи та ін.), яких цікавить в першу чергу платоспроможність, з іншого - акціонерів і менеджменту підприємств в отриманні та розподілі прибутку [8].

На нашу думку, платоспроможність підприємства є моментним показником, а критерієм надійності виступає фінансова стійкість. Показники фінансової стійкості надають оцінку стану та структурі активів підприємства, забезпеченості їх джерелами покриття.

Для цього можна використовувати методику оцінки фінансової стійкості на основі абсолютних показників, так і за допомогою фінансових коефіцієнтів. Показники фінансової стійкості не мають бути різноманітними, і часом суперечливими, але повинні містити максимум інформації про фінансовий стан підприємства і відображати в сукупності і прибутковість активів, і структуру капіталу.

Подібним критерієм найповніше відповідає Z - рахунок Е. Альтмана, на основі якого в країнах з розвиненою ринковою економікою встановлюється ймовірність банкрутства. У зарубіжній фінансовій практиці управління стійкістю широко використовується формула Дюпона. Вона дозволяє розрахувати норму прибутку на активи.

В останні роки змінилася концепція податкової реформи. Була проголошена необхідність нейтрального оподаткування. В даний час при нестійкості економіки, необхідності її структурних перетворень використання зазначеного принципу є, на наш погляд, стратегічно поспішним і економічно необґрунтованим.

Помилковим є розрахунок переважно на стимулюючий вплив скорочення податків і спрощення системи оподаткування в умовах, коли в країні величезний розмах отримала тіньова діяльність, широко застосовуються різні способи приховування доходів та ухилення від сплати податків, а також постійно утворюються "надлишки" капіталу, що вивозяться за кордон [4].

Стала не вигідною інвестиційна діяльність, яка часом призводить прискореними темпами до банкрутства. В результаті цього частка збиткових підприємств з усіх галузей країни підвищилася з 26,3% до 27,2%, в тому числі підприємств АПК - з 11,5% до 13,5% (табл. 2.).

У сільському господарстві чистий прибуток скоротився особливо відчутно - на 27,1%. (з 128,6 млрд. грн. у 2015р до 93,8 млрд. грн. у 2018р).

Реформування економіки не тільки не сприяло поліпшенню функціонування підприємств реальних її секторів, а й поставило підприємства в жорсткі умови виживання "будь-якою ціною".

Таблиця 2. - Ставка податку на прибуток і частка збиткових підприємств
України (%)

	Роки			
	2015	2016	2017	2018
1. Ставка податку на прибуток	18	18	18	18
2. Збиткові підприємства в загальній кількості підприємств	26,3	26,6	27,2	27,2
в тому числі:				
- промисловість	27,1	27,2	28,2	28,1
- сільське господарство	11,5	12,2	13,8	13,5

*Джерело: [7]

Для більшості підприємств ця "ціна" виявилася надмірно високою. Негативний ефект кожного з факторів був кратно посилений спільною або синергічною дією внутрішніх і зовнішніх чинників (рис.1).

Протиріччя між внутрішніми і зовнішніми факторами полягає в тому, що підприємству необхідно збереження ліквідності і платоспроможності як зовнішнього фактору для постачальників, банків та рентабельності для покриття внутрішніх потреб (приріст власного капіталу, дивіденди).

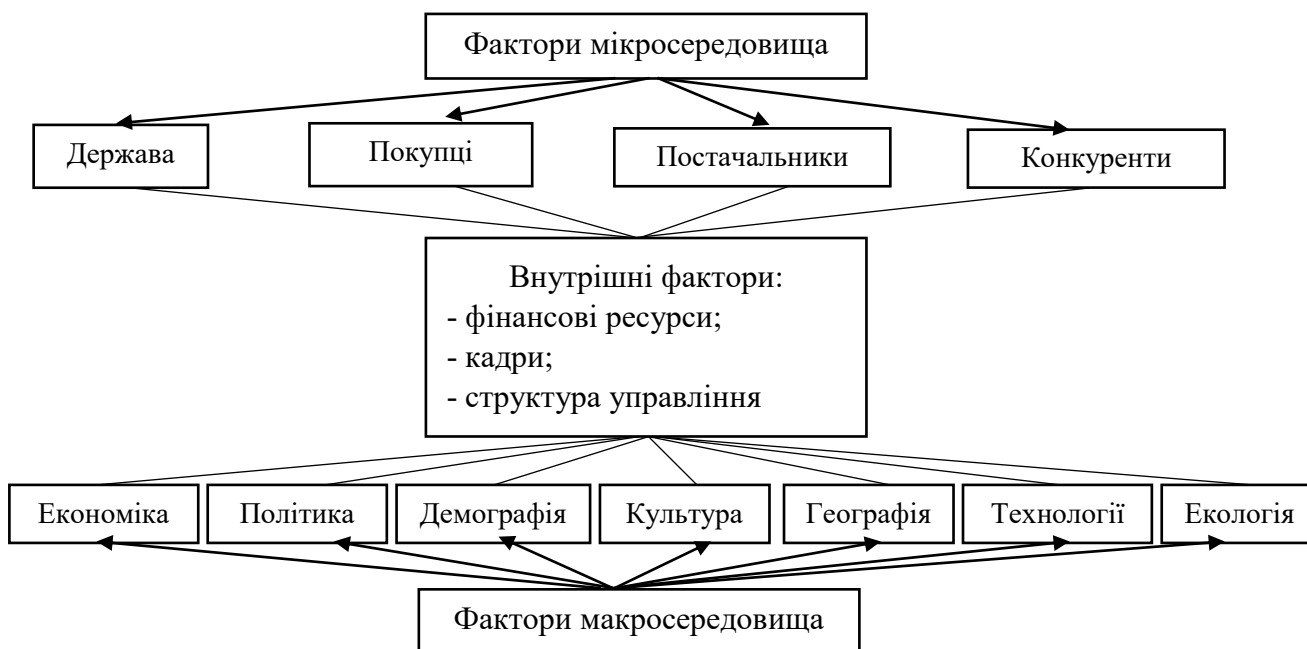

Рис. 1. Зовнішні та внутрішні фактори, що мають вплив на результати діяльності підприємства

Для підприємства і його потенційних партнерів важливе значення поряд з поточним і оперативним аналізом, має фінансове прогнозування стійкого зростання і розвитку підприємства, оцінка створених тенденцій в сфері фінансових відносин.

Головною метою фінансового прогнозування є досягнення високої ефективності шляхом раціонального використання всіх наявних ресурсів [3].

Особливого значення має розробка механізму управління фінансовою стійкістю підприємства по звітності. Для досягнення цієї мети використовуються різні відносні показники: коефіцієнт співвідношення виручки від реалізації продукції до величини сукупних активів [5].

Цей показник, обчислений для прикладу за даними фінансової звітності ТДВ «Маяк» Тростянецького району Сумської області, свідчить про наявність на цьому підприємстві досить великих сукупних активів, використання яких дозволяє мати виручку в розмірі, що забезпечує досить високий рівень їх оборотності (табл. 3).

Таблиця 3. - Деякі показники ефективності фінансово-господарської діяльності ТДВ «Маяк» Тростянецького району Сумської області, 2018 р.

Показники ефективності	Сума, тис. грн.
1.Виручка від реалізації продукції, за мінусом ПДВ	74335,0
2. Сукупні активи підприємства:	
а) на початок року	64039,5
б) на кінець року	98349,9
в) в середньому за рік	81194,,7
3.Коефіцієнт оборотності активів	1,1
4.Число оборотів за рік (с.1/с.2)	0,9

*Джерело: звітність ТДВ «Маяк» - 2018р.

Як видно з даних таблиці 3, для підтримки стійкості фінансового становища ТДВ «Маяк» Тростянецького району Сумської області важливе значення має збільшення числа оборотів за рік і особливо оборотності поточних активів. Стійкість фінансового положення підприємства також залежить від співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості.

Перевищення дебіторської заборгованості в умовах інфляції дуже небезпечно.

З огляду на це, визначається показник оборотності дебіторської заборгованості. Він являє собою частка від ділення виручки від реалізації продукції (за вирахуванням ПДВ) на середній залишок дебіторської заборгованості за рік.

ТДВ «Маяк» Тростянецького району Сумської області в 2018 році оборотність дебіторської заборгованості склала:

$$74335,0 \text{ тис. грн.} / (29701,3 \text{ тис. грн.} + 11943,0 \text{ тис. грн.}) : 2 = 3,57$$

Оборотність кредиторської заборгованості

$$74335,0 \text{ тис. грн.} / (4436,6 \text{ тис. грн.} + 13346,9 \text{ тис. грн.}) : 2 = 8,36$$

В умовах інфляції таке співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості послаблює фінансове становище і стійкість підприємства.

Також фінансова стійкість багато в чому залежить від структури і співвідношення власних і залучених ресурсів, від забезпеченості запасів і витрат власними засобами. Коли цей показник наближається до одиниці, то це свідчить про наявність стабільності фінансового стану, а коливання, що викликають різкі зниження або підвищення цього рівня, стають сигналом впливу негативних факторів.

Висновки. Визначення фінансової стійкості підприємств не може базуватися лише на показниках короткострокового порядку. Фінансова стійкість повинна визначатися як міра або ступінь відповідності поточних фінансових результатів підприємства критеріям максимізації прибутку в довгостроковому періоді.

На нашу думку, фінансова стійкість відображає наявність достатнього обсягу матеріально-сировинних та грошових ресурсів, які надають можливість вести безперебійне виробництво та процес реалізації продукції.

Широку підтримку отримала позиція ствердження, що при наявності політичної і економічної нестабільності, при присутності високих темпів інфляції процес планування є безглуздим. Але, при підвищенні рівня невизначеності, яка породжується нестабільністю, збільшується роль

планування, при виконанні якого обґрунтовуються різні варіанти господарювання згідно відповідним прогностичним сценаріям розвитку.

Політика держави в управлінні фінансово - економічними процесами - це маніпулювання податками і державними витратами з метою зміни реального обсягу національного виробництва і зайнятості, контролю над інфляцією та прискоренням економічного зростання за допомогою законодавчих актів.

Бібліографічний список:

1. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навчально-методичний посібник. Київ, 2009. 328 с.
2. Партін Г.О. Особливості впливу основних чинників на фінансову стійкість підприємства в умовах фінансово-економічної кризи. *Збірник науково-технічних праць Національного лісотехнічного університету України*. 2010. № 10. С. 276-279.
3. Фролова Т.О. Фінансовий аналіз: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення. Київ: Видавництво Європ. університету, 2005. 253 с.
4. Бланк І.А. Управління формуванням власного капіталу в процесі розвитку підприємства // Управління формуванням капіталу. Київ, 2000. С. 223-288.
5. Бикова О.В. Показники грошового потоку в оцінці фінансової стійкості підприємства. *Фінанси*. 2000. № 2. С. 56-59.
6. Савицька Г.В. Аналіз господарської діяльності підприємств. Мінськ: ТОВ «Нове знання», 2000. 640 с.
7. Державний комітет статистики України. Економічна статистика / Економічна діяльність / Діяльність підприємств Київ, 2018. Режим доступу: fr_or_ek_2010_2017_u.xlsx (дата звернення: 19.10.2019).
8. Шеремет А.Д., Негашев Е. В. Методика фінансового аналізу. Москва: ИНФРА-М, 2001. 207 с.
9. Яцюк М.О. Оцінка фінансових результатів діяльності підприємства. *Аудит і фінансовий аналіз*. 2012. № 1. С. 80-112.

References

1. Bazilinsjka O.Ja. (2009) Finansovyj analiz: teoriya ta praktyka: Navchaljno-metodychnyj posibnyk. [Financial Analysis: Theory and Practice: A Toolkit]. Kyiv. (in Ukrainian).
2. Partin Gh.O. (2010) Osoblyvosti vplyvu osnovnykh chynnykiv na finansovu stijkistj pidpryjemstva v umovakh finansovo-ekonomichnoji kryzy [Features of influence of the main factors on the financial stability of the enterprise in the conditions of financial and economic crisis] *Zbirnyk naukovykh i tekhnichnykh pracj Nacionalnogho lisotekhnichnogho universytetu Ukrajiny*. Vol. 10. pp. 276-279.
3. Frolova T.O. (2005) Finansovyj analiz: Navch.-metod. posib. dlja samost. vyvch. [Financial Analysis: A Study Guide for Self-Study] Kyiv. Vyd-vo Jevrop. un-tu. (in Ukrainian).
4. Blank I.A. (2000) Upravlinnja formuvannjam vlasnogho kapitalu v procesi rozvytku pidpryjemstva [Managing the formation of equity in the process of enterprise development]// Blank I.A. Upravlinnja formuvannjam kapitalu. Kyjiv. (in Ukrainian).
5. Bykova O.V. (2000) Pokaznyky ghroshovogho potoku v ocinci finansovoji stijkosti pidpryjemstva [Cash flow indicators in assessing the financial stability of an enterprise]. *Finansy*. Vol. 2. pp. 56-59.
6. Savycjka Gh.V.(2000) Analiz ghospodarsjkoji dijaljnosti pidpryjemstv [Analyzes of economic activity of enterprises]. Minsjk: TOV «Nove znannja», (in Russian).
7. Ekonomichna statystyka / Ekonomichna dijaljnistj / Dijaljnistj pidpryjemstv [Economic statistics / Economic activity / Activity of enterprises]. Rezhym dostupu: fr_op_ek_2010_2017_u.xlsx (accessed 19.10.2019).
8. Sheremet A.D., Neghashev E. V. (2001) Metodyka finansovogho analizu [Methods of financial analysis]. Moskva. YNFRA-M. (in Russian).
9. .Jacjuk M.O. (2012) Ocinka finansovykh rezuljtativ dijaljnosti pidpryjemstva [Evaluation of financial results of the enterprise]. *Audyt i finansovyj analiz*. Vol. 1. pp. 80-112.